

۷۲۰۱۲۰۲

سازوکارهای حقوق ایران برای مبارزه با پولشویی

قیام الحیفی

(وکیل پایه یک دادگستری)

مدرس دانشگاه

۱۳۹۸

سرشناسه	: لطیفی، قباد، ۱۳۵۰ - Ghobad, Latifi
عنوان و نام پدیدآور	: سازوکارهای حقوق ایران برای مبارزه با پولشویی/قباد لطیفی.
مشخصات نشر	: تهران: موسسه اندیشه کامیاب ایرانیان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۳ص،
شابک	: 978-600-453697-4: ۵۰۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: پولشویی
موضوع	: Money laundering
موضوع	: پولشویی -- ایران -- جنبه‌های حقوقی
موضوع	: Money laundering -- Iran -- Legal aspects
رده کتاب کنگره	: HVA۰۷۹
رده بندی دیویی	: ۳۶۴/۱۶۸
شماره کتاب سی ملی	: ۶۰۷۲۱۵۴

عنوان کتاب	: سازوکارهای حقوق ایران برای مبارزه با پولشویی
ناشر	: موسسه اندیشه کامیاب ایرانیان، ۱۳۹۸.
دفتر انتشارات	: تهران: خ انقلاب - پیک شمیران - خ نور محمدی - پلاک ۲۷ - واحد ۱۲ - ۷۷۶۴۱۰۸ - Email: e_a_kamyab@yahoo.com
مؤلف	: قباد لطیفی، وکیل پایه یک دادگستری
ویراستاران	: قباد لطیفی، وکیل پایه یک دادگستری
نظرات بر محتوا:	: قباد لطیفی، وکیل پایه یک دادگستری
سطح:	: اکادمیک
طرح جلد:	: موسسه اندیشه کامیاب ایرانیان، ۱۳۹۸.
شمارگان	: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ	: اول، ۱۳۹۸
چاپ و صحافی	: موسسه اندیشه کامیاب ایرانیان، ۱۳۹۸
ناشر چاپ	: موسسه اندیشه کامیاب ایرانیان، ۱۳۹۸
قیمت	: ۵۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۳-۶۹۷-۴

ISBN: 978-600-453-697-4

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: مفهوم شناسی، مبانی نظری و تاریخچه تحقیق	۵
مبحث اول: مفاهیم	۶
گفتار اول: مفهوم پولشویی	۶
گفتار دوم: ماهیم ارتباط جرم پولشویی	۱۳
مبحث دوم: مبانی جرم‌انگاری پولشویی	۱۶
گفتار اول: مبانی نهی	۱۶
گفتار دوم: مبانی جرم شناختی	۲۹
مبحث سوم: سیر تحول تاریخی جرم‌انگاری پولشویی	۳۶
گفتار اول: جرم‌انگاری پولشویی در مقررات بین‌المللی	۳۶
گفتار دوم: جرم‌انگاری پولشویی در حقوق ایران	۴۳
فصل دوم: ویژگی‌ها، مراحل و ارکان جرم پولشویی	۴۶
مبحث اول: ویژگی‌های جرم پولشویی	۴۷
گفتار اول: سازمان یافتگی	۴۷
گفتار دوم: تعلق به قشر یقه سفیدان	۵۲
گفتار سوم: فراملی بودن	۵۴
گفتار چهارم: مسبوق بودن به وقوع جرم منشا	۵۷
گفتار پنجم: فقدان قربانی	۵۹
مبحث دوم: مراحل و روش‌های جرم پولشویی	۶۰

گفتار اول: مراحل تحقق جرم پولشویی	۶۰
گفتار دوم: روش‌های جرم پولشویی	۶۶
گفتار سوم: اهداف و علل پولشویی	۸۳
مبحث سوم: ارکان جرم پولشویی	۸۳
گفتار اول: رکن قانونی جرم پولشویی	۸۴
گفتار دوم: رکن مادی جرم پولشویی	۸۷
گفتار سوم: رکن روانی	۱۰۰
فصل دوم: راهبردهای مبارزه با پولشویی در حقوق ایران و اسناد بین‌المللی	۱۰۶
مبحث اول: راهبردهای اسناد و سازمان‌های بین‌المللی در مبارزه با پولشویی	۱۰۶
گفتار اول: اسناد بین‌المللی در مبارزه با پولشویی	۱۰۷
گفتار دوم: نهادها و سازمان‌های مبارزه با پولشویی	۱۱۳
مبحث دوم: راهبردهای اساسی مبارزه با پولشویی برای حقوق ایران	۱۱۵
گفتار اول: راهکارهای تقنینی	۱۱۶
گفتار دوم: راهکارهای اجرایی و اداری	۱۲۰
گفتار سوم: راهکارهای قضایی	۱۵۳
نتیجه‌گیری و پیشنهادات	۱۷۶
منابع فارسی	۱۸۱

انسان‌های زیاده خواه اغلب به جهت آسانتر بودن، پردرآمد بودن و سرعت بیشتر اعمال مجرمانه در کسب درآمد، از راه نامشروع وارد شده‌اند که همواره این گونه حرکات مشکلاتی را برای سایرین و از جمله، جامعه در برداشته است و همواره سعی بر این بود که با اتخاذ تدابیر لازم از این گونه جرائم که محل آسایش، رفاه امنیت و ... در جامعه می‌گردد جلوگیری نماید. با گسترش اهداف خود به هر وسیله‌ای متوسل شده و هر ضد ارزشی ارزش دانسته و در نهایت موجب نابودی بنیان اخلاق جامعه گشته است.

گروه کار اقدام مالی برای مبارزه با پول شویی FATF¹ مسامحه و تعلل در مبارزه با پول شویی را موجب سوءتفاهم و گسترش فعالیت‌های مجرمانه و غیر قانونی دانسته و امکان به کارگیری بخش مالی رسمی کشورها، ویژه سیستم بانکی توسط مجرمین را موجب فسادپذیری بخش مذکور می‌داند، اعتقاد بر این است که مجرمان با کمک شبکه‌های سرشار همواره سعی بر نفوذ در دستگاه‌های سیاسی داشته و این امر موجب اضمحلال بنیان‌های دموکراسی در کشورها می‌گردد. در یک جمع بندی کلی آثار زیان بار پدیده پول شویی را می‌توان آلوده شدن و بی ثباتی بازارهای مالی دانست.

این در حالی است که به دلیل ناشناخته بودن پی آمد و آثار خسارت بار پول شویی تا کنون اقدامات اساسی در ایران صورت نگرفته است و متأسفانه بایرغم اقداماتی چند از قبیل تصویب «لایحه بازار غیر متشکل پولی»، تدوین و ارائه پیش نویس لایحه مبارزه با پول شویی، از سوی دولت به مجلس شورای اسلامی و تصویب مقررات پیش گیری از پول شویی در موسسات مالی توسط شورای پول و اعتبار، حلقه‌های مفقوده‌ای وجود دارد که باید اقداماتی چند، به منظور پر کردن شکاف‌های قانونی انجام شود. زیرا مبارزه با پول شویی در کشورهای جهان، مقوله‌ای فراتر از یک سلسله اقدامات داخلی است، بنابراین آنچه اکنون اهمیتی بیشتر از تصویب قوانین مبارزه با پول شویی یافته است همکاری کشورهای جهان، حول محور تعاملات جهانی و همکاری‌های منطقه‌ای است.

به همین دلیل کشورها با انعقاد قرارداد و پیمان‌های منطقه‌ای و یا با الحاق به کنوانسیون‌های بین المللی و یا مشارکت در دیگر موافقت‌های جهانی تلاش می‌کنند تا در دو مقوله به اجماع و تفاهم جهانی برسند و

¹. Financial Action Task Force Group On Money Laundering

آن، استنباط مشترک از مبانی و ارکان جرم پول شویی و وظایف و مسئولیت‌هایی که نهادهای مشمول برای مبارزه عهده دار می‌شوند است و دیگر پیش بینی معاضدت قضایی و همکاری با سایر کشورها و نهادهای بین‌المللی است. چون هیچ کشوری به تنهایی قادر به مبارزه با پول شویی نمی‌باشد.

چون تمام جنایات سازمان یافته به منظور تحصیل منفعت مالی ارتکاب می‌یابند و نظر به اینکه عواید حاصله باید به نحوی تطهیر شوند لذا برخورد مناسب با تطهیر پول ضمن اینکه مبارزه با ارتکاب این عنوان مجرمانه است. در واقع مبارزه با سایر جرائم سازمان یافته که جرم مقدم و اصلی در مبارزه با تطهیر پول به عنوان جزئی از مبارزه با جنایت سازمان یافته، اهداف زیر تعقیب می‌شود: الف) جلوگیری از گسترش عایدات و - جم فعالیت سازمان جنایی؛ ب) تضعیف قدرت اقتصادی ساختار بهم پیوسته سازمان با مصادره اموال به تبع احراز جنایت ارتكابی و ج) پیدا کردن ادله با تشخیص طریقی که پول مورد تطهیر طی کرده است به منظور رسیدن به - بوح عالی سازمان جنایی.^۱ در دو دهه گذشته که خطرات و تهدیدات این جرم در جامعه بین‌المللی نمود پیدا کرده است، سازمان‌ها و ارگانهای مختلفی در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی درصدد ارائه طریق در مبارزه با این عمل مجرمانه برآمده‌اند.

این کتاب که در پنج بخش اصلی تهیه گردیده، بررسی این موضوع خواهد پرداخت. فصل اول اختصاص به بیان کلیات دارد. فصل دوم به بحث راجع به مفهوم شناسی، مبانی نظری و تاریخچه تحقیق اختصاص یافته. فصل بعدی ویژگی‌ها و ارکان پولشویی ذکر گردیده. فصل سوم راهبردهای مبارزه با پولشویی بیان گردیده و در نهایت نتیجه گیری و پیشنهادات فصل آخر تحقیق ارائه گردیده است.

پولشویی از معدود جرائمی است که برخلاف روند متعارف سیر تکاملی جرائم و تکوین آن‌ها، از حقوق جزای بین‌الملل به حقوق داخلی راه پیدا کرده است.^۲ برای مبارزه با جرم پولشویی چون یک جرم فراملی است، این امر دشواری‌هایی را در امر مبارزه با آن ایجاد کرده است. این ویژگی ضرورت انجام اقدامات هماهنگ در عرصه بین‌المللی را ایجاد کرده است. چون جرم بین‌المللی مبارزه بین‌المللی می‌طلبد؛

^۱. Susame Hein/Costantino Visconti. Combating Illegal Proceeds in Italy. Towarus a European Criminal Law Against Organised Crime. Vincenzo Militello (ed). Freiburg 2001, P. 90

در غیر این صورت مجرمان با تغییر موقعیت جغرافیایی خود یا اموال ناشی از جرم، به راحتی به اعمال مجرمانه خود ادامه می‌دهند.

از این رو کنترل موفقیت آمیز پولشویی مستلزم تبادل اطلاعات در زمینه دادرسی‌های انجام شده توسط مسئولین اجرایی و عاملین قانون و همچنین پیگردها و تحریم‌ها می‌باشد و کثرت تعداد اسناد بین المللی و منطقه‌ای در زمینه پولشویی پاسخی به این نیاز بین المللی است. به همین جهت نیز اسناد و معاهدات بین المللی و منطقه‌ای فراوانی تنظیم شده‌اند که لزوم جرم انگاری این پدیده را در قوانین داخلی مورد تأکید قرار داده و راهکارها و اقدامات متعددی را برای مبارزه با این پدیده پیشنهاد کرده‌اند.

در کشور ایران نیز، چند سالی است مبارزه با عملیات پول شویی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که عمدتاً غیر آگاهانه صورت می‌گیرد مورد توجه محافل رسمی و دانشگاهی قرار گرفته است. در قانون مبارزه با پول‌شویی، تناسب میان جمعیت اصلی از ارتکاب جرم و مجازات تعیین شده برای پول‌شویان رعایت نشده و به نظر می‌رسد قانونگذار به دنبال مبارزه جدی با تطهیر پول و ریشه کن کردن آن نبوده است. زیرا با توجه به ماده ۹ این قانون و این میزان از مجازات در نظر گرفته شده برای مرتکبین تطهیر پول، گویی به گونه‌ای مجرمان را به ارتکاب جرم سوق نموده است.

چرا که غالباً پول‌شویان علاوه بر این که بزهکاری سفید محسوب می‌شوند و دارای سازگاری اجتماعی بالایی‌اند، در انجام بزه‌های مالی و اقتصادی نیز مهارت‌مند و عدم تعیین مجازات اربعایی مثل حبس و صرفاً تعیین جزای نقدی، ریسک ارتکاب جرم را برای آنها بالا نمی‌برد. در رابطه با نحوه اثبات جرم پول‌شویی جدای از ادله اثبات که در همه جرائم، متهمین از آن به‌سوی چپیند با توجه به شیوه ارتکاب جرم پول‌شویی که نسبت به سایر جرائم تفاوت بسیاری دارد، موارد دیگر نیز تشریح می‌شود. در اثبات جرم پول‌شویی ایفای کنند از جمله اماره تصرف و اصول صحت و براءت، معاملات مشکوک و علی‌الخصوص افتراقی شدن تحصیل دلیل. تقریباً در اکثر نظام‌های حقوقی، در خصوص مسئله «معکوس سازی بار اقامه دلیل» در بزه پول‌شویی، رویه عملی به سمت و سوی پذیرش آن در حرکت بوده و بار اثبات عدم تحصیل اموال از راه‌های نامشروع بر دوش متهم نهاده شده است.

این مسئله هرچند در نگاه اول با اصل برائت ناسازگار به نظر می‌رسد اما با توجه به اینکه معکوس سازی بار اثبات در این موارد، موافق اوضاع و احوال است، به نظر می‌رسد تعارضی با اصل برائت وجود نداشته باشد. حتی برخی در جهت رهایی از مشکل شناسایی عواید حاصل از جرم و کشف پولشویی بیان داشته‌اند قانونگذاری در راستای جرم‌انگاری پولشویی و مصادره اموال و جرم، موفقیت آمیز نخواهد بود مگر آنکه دولت از بار اثبات آن معاف شود که در حقوق ایران در این زمینه ضعف اساسی مشاهده می‌شود.

در نتیجه در راستای ضرورت حفظ ثبات اقتصاد و پیشگیری از ورود ضربه‌های جبران ناپذیر بر اقتصاد ملی، همراه با مشکل بودن کشف جرم پولشویی بوسیله ادله اثبات جرم و شیوه‌های متعارف آیین دادرسی کیفری، امنیتی و گدایی دولت‌ها در قالب افتراقی نمودن آیین دادرسی مرتبط با پولشویی مورد توجه قرار گرفته است. حقوق ایران باید از شیوه‌هایی همچون «جابجایی بار اثبات دلیل و نهادن بار اثبات منشأ مشروع اموال مشکوک بر عهده افغان مظنون و متهم»، «تکلیف نهادهای مرتبط با پدیده پولشویی به اعلام موارد مشکوک به مراجع ذیصلاح»، «مدل از قواعد رازداری بانکی»، «لزوم احراز هویت مشتریان» و «لزوم کنترل‌های نامحسوس دوره‌ای» و «ارزیابی راز با پولشویی بهره‌بردار» به همین دلایل ضروری است که در تحقیقی جامع به سازوکارهای فعلی حقوق ایران در مبارزه با پولشویی پرداخته شده و با تبیین کاستی‌های آن، به ارائه راهبردهای اساسی براساس اسناد بین‌المللی در جهت ترقی حقوق ایران در مبارزه با پولشویی پرداخته شود. هدف از این راهکارها این است که تا جایی که ممکن است عرصه بر پولشویان تنگ شود و هزینه عملیات پولشویی برای آنها بالا رود تا ارتکاب جرم برای آنها بی‌فایده شده و در نتیجه آنها را از ارتکاب جرم باز دارد.

اهداف کتاب

۱. تبیین جرم‌انگاری پولشویی در حقوق ایران
۲. تبیین کیفرگذاری پولشویی و نقش جرائم منشأ در تعیین مجازات در حقوق ایران
۳. تبیین راهبردهای اسناد بین‌المللی در قبال مبارزه با پولشویی
۴. ارائه راهبردهای اساسی برای سیاست جنایی ایران در راستای مبارزه منسجم با پولشویی